

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОБОРОННОГО АГЕНТСТВА У ПРАВІ ЄС

Одним із важливих напрямків співпраці держав-членів Європейського Союзу є питання безпеки і оборони. Формування і розвиток спільної безпекової політики ЄС має свої особливості, пов'язані, передусім, з необхідністю пошуку компромісу між прагненнями до більш тісної інтеграції та бажанням захистити свої суверенні права. Крім того, необхідність протистояти спільним зовнішнім загрозам, що посилюються

---

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

в останні роки, спонукає країни Союзу до пошуку тих форм та форматів співпраці, які могли б найкраще забезпечити спільні інтереси та очікування у відповідній сфері. Інституціоналізація співробітництва держав-членів ЄС у оборонній сфері також має свою специфіку. Як відомо, оборонний аспект у політиці ЄС тісно пов'язаний із діяльністю та політикою НАТО. А, отже, формування власного оборонного вектору у ЄС відбувається з урахуванням цього фактору [9; 10].

Ствердження власної ідентичності ЄС в оборонній сфері відбувається в рамках спільної зовнішньої та оборонної політики. Так, відповідно до ст. 17 Договору про Європейський Союз спільна зовнішня та безпекова політика охоплює всі питання, пов'язані з безпекою Союзу, зокрема поступове формування спільної оборонної політики, що може привести до спільної оборони, якщо так вирішить Європейська Рада [1]. Завданням ЄПБО було визначено посилення можливостей Євросоюзу у сферах забезпечення миру, попередження конфліктних ситуацій та зміцнення міжнародної безпеки відповідно до принципів статуту ООН. Це в свою чергу вимагало покращення військових можливостей держав-членів ЄС.

В рамках ЄПБО ЄС зможе займатися не лише миротворчою діяльністю, а й допомагати третім країнам в боротьбі з тероризмом на їхній території. Дії ці відбуваються на основі рішення Ради, яке ухвалюється одногосно за пропозицією Верховного представника Союзу з зовнішніх справ і політики безпеки чи за ініціативи держави-члена.

Серед організаційних утворень, що покликані забезпечувати реалізацію політики ЄС у сфері оборони важлива роль належить Європейському оборонному агентству (або агенції). Слід зазначити, що агенції у праві ЄС виступають в ролі специфічних утворень, що виконують певні спеціальні повноваження, наділені статусом юридичної особи, та мають автономний статус. Основною метою діяльності децентралізованих агенцій ЄС є забезпечення ефективнішої реалізації галузевих політик та надання допомоги в регулюванні діяльності в окремих сферах.

ЄОА було створене відповідно до рішення ЄС (червень 2003 року) з метою активізації військово-технічної співпраці (ВТС) між країнами-учасниками організації, вдосконалення індустріально-технологічної бази європейського військово-промислового комплексу, реалізації спільних наукових-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. 12 липня 2004 року Рада ЄС на рівні міністрів закордонних справ затвердила план формування ЄОА, його організаційно-штатну структуру, основні

напрями діяльності і загальні параметри фінансування. У січні 2005 року агентство приступило до роботи.

Європейські регуляторні органи (агенції) не мають таких повноважень, якими наділені американські, серед причин чого є традиційний наголос на основному законодавчому підході до ринкової інтеграції. В ЄС відбувається поділ нормотворчості та правозастосування, за яким на союзному рівні ухвалюються директиви, які потім переносяться державами-членами у свої національні правові системи і відбувається правозастосування національними системами державного управління [2, с. 77].

Однак, Європейське оборонне агентство поступово починає відігравати специфічну роль у сфері європейської оборонної політики, спираючись на свій «гібридний» характер учасника ЄС, який має міцну правову основу в Лісабонському договорі. У порівнянні з Європейською комісією, ЄОА не має жодних обов'язкових регулюючих повноважень. Агентство скоріше за все, покладається на інструменти м'якого права, такі як «Кодекс поведінки щодо об'єднання та злиття» [3], затверджений міністрами оборони держав-учасниць.

Що стосується економічних ресурсів, то в 2017 році бюджет ЄОА склав близько 72,7 мільйонів євро. Близько 33% бюджету було витрачено на спеціальні проекти з можливостей та науково-технічні проекти, 61,9% – на діяльність / навчання, що фінансується через операційний бюджет ЄОА та лише 0,6% для операційних витрат (спільні закупівлі) [4]. Однією з причин такого обмеженого бюджету є те, що ЄОА не було встановлено як прямий військовий заступник, а скоріше як посередник на перехресті між міжурядовою співпрацею та ЄС.

Дійсно, роль ЄОА полягає в тому, щоб бути центром, який сприяє співробітництву в області оборонної політики між державами-членами, інститутами ЄС, третіми країнами тощо. Широкий мандат надається агентству його Статутом, затвердженим рішенням Ради в липні 2011 року на основі Лісабонського договору. У Статуті акцентується увага на тому, що ЄОА «повинно визначати оперативні вимоги, сприяти заходам, необхідним для задоволення цих вимог, повинно сприяти ідентифікації та, де це можливо, здійсненню будь-яких мір, необхідних для зміцнення промислово-технологічної бази оборонного сектору, повинно брати участь у визначенні європейської політики та озброєнь» [5].

У цьому контексті статус ЄОА був двозначним. З одного боку, воно служило як платформа для обговорення та започаткування спільних

ініціатив серед невеликої групи держав-членів на гнучкій основі. З іншого – ЄОА зарекомендувало себе як контактний пункт урядів держав-членів ЄС з іншими відповідними суб'єктами європейської політики через різні договори, такі як: Адміністративна угода з Європейським Космічним агентством (2011); Адміністративна угода з Норвегією (2006), Швейцарією (2012) та Сербією (2013). Крім того, ЄОА також встановило формальні та регулярні контакти з НАТО.

Водночас важливим кроком стало схвалення Керівною радою ЄОА важливих документів в області європейської оборонної політики. По-перше, була схвалена «Стратегія технологічної та промислової бази європейської оборони». По-друге, вищезгаданий «Кодекс поведінки з об'єднання та злиття» [3], що був схвалений у листопаді 2012 року. У листопаді 2013 року Керівна рада ЄОА прийняла оновлену версію «Рамкової угоди про безпеку постачання між підписаними державами-членами». Угода є добровільним, юридично необов'язковим механізмом для держав-членів, який має за мету посилити їх взаємну підтримку та допомогу в гарантуванні безпеки постачання. Всі 27 учасників ЄОА, а також Норвегія вирішили підписатися і, отже, взяти участь у роботі реалізації Рамкової угоди. Умови угоди стосуються ситуацій, коли в мирний час або в кризові часи, включно, окремі товари або оборонні послуги потрібні терміново і можуть бути надані іншою державою-учасником [6].

Також слід зазначити, що внутрішня реформа ЄОА з 1 січня 2014 року була реорганізована на три оперативні управління: Планування співробітництва та підтримка; Спроможність, озброєння та технології; Європейська синергія та інновація.

Крім того, з 2008 року є Європейське оборонне агентство розробляє План розвитку спроможності (далі – ПРС) з метою вирішення проблем безпеки та оборони в короткостроковій, середній та довгостроковій перспективах. Воно розглядає майбутні сценарії безпеки і дає рекомендації щодо реакції європейських військових у потенційно можливих подіях. ПРС – це комплексний метод планування картини європейського військового потенціалу з часом. План може бути використаний державами-членами при плануванні їх оборонних споряджень, визначенні пріоритетів та можливостей співпраці. Європейське оборонне агентство координує цю роботу з державами-членами та іншими зацікавленими сторонами, такими як Військовий комітет ЄС. ПРС регулярно оновлю-

ється, а останню версію було схвалено міністрами оборони в листопаді 2014 року. На даний момент План переробляється і встановить новий набір пріоритетів навесні 2018 року. Передбачається, що ПРС буде вказувати і доповнювати пріоритети, висвітлені в Стратегії ЄС, Плані реалізації з питань безпеки та оборони а також Європейському плані дій з оборони [7].

Таким чином, роль ЄОА значно зросла в останні роки. Однак, двозначна правова природа ЄОА робить агентство сильно залежним від бажання держав-членів інвестувати у спільні ініціативи у сфері оборони. Для України вивчення статусу ЄОА має надзвичайно важливе значення. Передусім, з точки зору можливості розбудови зовнішньої політики у сфері оборони. Україна та ЄС мають не лише спільний кордон, що спонукає до співпраці в тому числі і сфері оборони, але й мають певні зобов'язання у рамках Угоди про асоціацію. Угода передбачає поглиблення діалогу і співробітництва у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі Спільної політики безпеки і оборони (СПБО), а також розгляд питань недопущення конфліктів та антикризового управління, регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї, а також поліпшення взаємовигідного діалогу у космічній сфері [8].

Співробітництво у цій сфері ґрунтується на умовах і домовленостях між Україною та ЄС за результатами як консультацій, так і співробітництва з питань антикризового управління. Сторони вивчають потенціал військового та технічного співробітництва. Україна та Європейське оборонне агентство (ЄОА) встановлюють тісні контакти для обговорення питань, пов'язаних з удосконаленням військових спроможностей, зокрема питань технічного характеру [8]. А, отже, діяльність ЄОА, що є невід'ємною частиною реалізації відповідної політики ЄС, повинна бути у фокусі уваги як сучасних вітчизняних політиків, так і науковців.

Література:

1. Договір про Європейський Союз, Міжнародний документ від 07.02.1992. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029/ed20050101.
2. Пістракевич О. В. Агенції в Європейському Союзі / О. В. Пістракевич // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 71–77. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_4_14.

3. European Defence Agency (EOA), Code of Conduct on Pooling and Sharing, November 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eoa.europa.eu/docs/news/code-of-conduct.pdf>.

4. European Defence Agency (EOA), Annual Report 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eoa.europa.eu/docs/default-source/eoa-annual-reports/eoa-2017-annual-report-final.pdf>.

5. Council of the European Union, Decision 2011/411 CFSP Defining the Statute, Seat and Operational Rules of the European Defence Agency and Repealing Joint Action 2004/551/CFSP, 11 July 2011, С. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.eoa.europa.eu/docs/documents/eoa_council_decision.pdf.

6. European Defence Agency (EOA), Framework Arrangement for Security of Supply between Subscribing Member States, 4 June 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eoa.europa.eu/docs/default-source/projects/framework-arrangementfor-security-of-supply.pdf>.

7. European Defence Agency (EOA), Capability Development Plan (CDP), 20 June 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.eoa.europa.eu/docs/default-source/eoa-factsheets/2017-06-20-factsheet-cdp.pdf>.

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

9. Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Європейське оборонне співтовариство: вигоди становлення інтеграції в оборонній сфері // Проблеми законності. 2017. – Вип. 139. С. 264–277.

10. Яковюк І. В., Трагнюк А. Р. Проблеми забезпечення безпеки України в контексті політики НАТО щодо Російської Федерації // Теорія і практика правознавства. 2017. – Вип. 2 (12). <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/117245/113204>.

Науковий керівник: Трагнюк О. Я., к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого